

► KIRSI MÄKINEN

kirsi.makinen@maanmittauslaitos.fi

Paikkatieto paljastaa metsien kätkemää

Metsien kätköistä löytyi tuhansia tuntemattomia jälkiä asutuksesta, työn teosta ja sotimisesta.

Metsähallituksen valtakunnallisessa inventoinnissa kartoitettiin ihmisen toiminnan jälkiä valtion metsissä. Metsien kätköistä löytyi kadonneita asuinpaikkoja ja kulkureittejä sekä sotahistoriallisia koh-

teita. Suojeltavien muinaisjäännöstenkin määrä nelinkertaistui.

Metsähallitus suoritti kulttuuriperintökohteiden inventoinnin osana Kansallista metsäohjelmaa 2015. Työ tehtiin otantana ja kohdistettiin alueille, joissa kulttuuriperintökohteita todennäköisimmin löytyisi.

Työssä kartoitettiin sekä ennestään tunnettuja että uusia, aikaisemmin dokumentoimattomia kohteita. Viiden vuoden aikana inventoitiin yhteensä noin 3,6 hehtaaria valtion talousmetsiä eri puolilta Suomea.

Kerätystä aineistosta on hyötyä paitsi kulttuuriperinnön suojelemisessa myös

Inventoinnin tausta-aineistoja

Inventoinnin tausta-aineistot sisälsivät paljon erilaista paikkatietoa, kuten

- Peruskartat (myös vanhat): sisältävät merkintöjä mm. tervahautoista, pitkospuista ja rakennuksista
- Maaperäkartat, pohjavesialueet ja muinaisrannat auttavat esim. kivikautisten asuinpaikkojen löytämisessä
- Isojaon kartat (1700–1800-luvut): mm. vanha asutus ja kulkureitit
- Metsätaloustietokartat (1800–1900-luvut): asutus, kulkureitit, metsäkämpät ja metsänvartijatilojen sijainnit
- Metsähallituksen omat tietojärjestelmät (SutiGIS ja Reiska): sisältää mm. tietoja maastossa havaituista tervahautoista ja rakennusten jäännöksistä, sekä tiedossa olevat kulttuuriperintökohteet
- Museoviraston muinaisjäännösrekisteri ja siihen liittyvät inventointiaineistot
- Ilmakuvat (myös vanhat): tervahaudat voivat erottua kuvasta erilaisen pistemäisen puuston perusteella, vanhoilta kuvilta voi myös näkyä hävinneitä rakennuksia ja kulkureittejä
- Laserkeilausaineistot ja niistä tehdyt vinovalovarjosteet: kuvista erottuivat esim. kivikautiset asuinpaikanteet, pyyntikuopat, sotahistorialliset kohteet, tervahaudat ja hiilimiilut.

KUVA: RIIKA MUSTONEN/METSÄHALLITUS

Rovaniemen Pirttivaarassa on syöty hirveä noin 9 400 vuotta sitten. Maaston kuopat liittyvät asuinpaikan rakenteisiin.

KUVA: JOUNI TAIVAINEN/METSÄHALLITUS

Pilkkapuu on puu, jonka kylkeen on veistetty polun kulkua osoittava merkki.

tutkimuksessa ja opetuksessa sekä metsien virkistyskäytössä ja matkailussa.

Kivikaudelta 1960-luvulle

Hankkeen aikana kartoitettiin yli 10 000 kohdetta, vanhimmat kivikaudelta, uusimmat 1960-luvulta. Inventointi kattoi paitsi lain mukaan suo-

jellut muinaisjäännökset ja rakennusperintökohteet, myös suuren joukon muita metsissä näkyviä ihmisen toiminnan jälkiä.

Lain suojaamia kohteita ovat esimerkiksi kivikautiset asuinpaikat ja rautakautiset kalmistot sekä yli sata vuotta vanhat tervahaudat, hiilimiilut ja raudanvalmistuspaikat. Näiden lisäksi metsistä kartoitettiin muun muassa metsätyökämpät,

niittyladot, uittorakenteiden jäännökset ja toisen maailmansodan aikaiset sotahistorialliset kohteet.

Inventoinnin valmistelut tehtiin sisätyönä talvisin. Sisätyönä tehty havainnot vietiin karttapohjalle ja käytiin tarkastamassa maastossa kesän inventointikaudella. Kenttätöyöhön osallistui arkeologeja, Metsähallituksen metsureita sekä metsä-

alan ja arkeologian opiskelijoita.

Kadonneen aarteen metsästäjät

Inventointialueelta kerättiin taustaineistoja, joiden perusteella päätettiin, minne kenttätöitä kohdistetaan. Suunnittelussa käytettiin apuna muun muassa laserkeilausaineistoja, maastokarttoja ja ilmakuvia sekä vanhoja ilmakuvia, peruskarttoja ja maanmittaustoimitusten karttoja.

Laserkeilausdatasta tehdyt vinovalovarjosteet osoittautuivat erinomaiseksi avuksi mahdollisten inventointikohteiden paikallistamisessa. Niiltä saattoi erottaa ympäristöstään poikkeavia maaston muotoja, kuten kivikautisia asuinpaikkoja, pyyntikuoppia, tervahautoja, hiilimiiluja ja sotahistoriallisia kohteita.

Uudempiä kohteita paikallistettiin muun muassa vanhoilta peruskartoilta. Niihin oli merkitty kohteita, joita uusilla kartoilla ei enää näy, mutta jotka ovat maastosta vielä havaittavista. Näitä asutukseen liittyviä kohteita ovat esimerkiksi vanhat asuinpaikat, tiet, polut, tukkikämpät, pellot ja niittyalat.

Kansallisarkistosta haettiin inventointialueiden vanhat metsätalouskartat, joiden

lisäksi inventointien valmistelussa hyödynnettiin vanhoja pitäjä- ja kyläkarttoja 1600-luvulta lähtien.

Kenttätöitä tehtiin toukokuusta syyskuuhun. Maastossa havaitut kohteet dokumentoitiin ja kohteiden kuvaukset valokuvineen ja sijaintitietoineen tallennettiin Metsähallituksen Reiska-tietojärjestelmään. Inventoinnin tuloksista julkaistiin myös vuosittain alueittaiset raportit, jotka löytyvät Metsähallituksen verkkosivuilta osoitteesta www.metsa.fi.

Muinaisjäännösten määrä nelinkertaistui

Projektissa kartoitetut kohteet sijoituivat noin 10 000 vuoden ajaksolle maamme varhaisimmasta asutuksesta aina 1960-luvulle asti. Kohteita löytyi yli 10 000, ja niissä olevia yksittäisiä rakenteita dokumentoitiin projektin aikana yli 100 000. Projektin kuva-aineisto, yli 40 000 kuvaa on arkistoitu Kantapuu.fi-palveluun, jossa ne ovat vapaasti katseltavissa. Kuvia voi etsiä esimerkiksi hakusanan tai kohdenumeron perusteella.

Kulttuuriperintökohteita löytyi eniten Etelä-Suomesta, mutta kohteita oli paljon myös Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa.

Lapissa kohteita oli muita alueita vähemmän.

Inventointien tuloksena metsätalouden mailla sijaitsevien lailla suojeltujen muinaisjäännösten määrä lähes nelinkertaistui. Ennen inventointia metsissä tiedettiin olevan runsas tuhat muinaisjäännöstä. Inventoinnin päätyttyä tunnettuja muinaisjäännöksiä on lähes neljä tuhatta. Löydettyistä muinaisjäännöksistä 356 oli esihistorialliselta ajalta ja 2239 historialliselta ajalta. Vain 133 löytöä jäi ajoittamatta. Löytyneistä kohteista valtaosa – yli 80 % – liittyy työnteekoon, asumiseen tai sotimiseen.

Inventoinnin tuloksena koottu aineisto on maksutonta ja kaikille avointa ja sitä voi tiedustella Metsähallituksesta. Raportit on julkaistu Metsähallituksen verkkosivuilla ja kuvat Kantapuu.fi-palvelussa. ◀

Linkkejä:

- ▶ Lisätietoa hankkeesta www.metsa.fi/metsiinkadonneet
- ▶ Inventointiraportit www.metsa.fi/inventointiraportti
- ▶ Kuva-aineisto www.kantapuu.fi > kuvahaku: kulttuuriperintö

ArcGIS®

Koko organisaation yhteistyöalusta

Löydä, käytä, tuota & jaa paikkatietoa – missä, milloin ja millä laitteella tahansa.

Tervetuloa Paikkatietomarkkinoille osastollemme D5 keskustelemaan **ArcGIS-paikkatietoalustan** avulla saavutettavista hyödyistä sekä kuulemaan tarjoamamme tietoiskut:

- ti 8.11. klo 13.30: *Digiloikka kaupunkisuunnittelussa, case Vantaa*
- ke 9.11. klo 10.30: *Paikkatieto satakuntalaisen hyvinvoinnin tukena, case Satasote*

Nähdään Paikkatietomarkkinoilla!

